

L'entorn familiar i social del doctor Josep de Masdevall a la Figueres del segle XVIII

Marià Baig i Aleu^{a,*}

^a Institut d'Història de la Ciència (IHC-UAB)
Universitat Autònoma de Barcelona

RESUM

El metge figuerenc Josep de Masdevall (1731-1801) adquirí un gran prestigi a la segona meitat del segle XVIII, especialment pel seu mètode per tractar les epidèmies. Nomenat metge de cambra dels reis Carles III i Carles IV s'instal·là a Madrid i morí l'any 1801 acompanyant la família reial. En aquest article estudiem els lligams familiars de Josep de Masdevall a la Figueres del segle XVIII, tot intentant completar un gran buit que hi ha sobre el coneixement de la seva família i la seva biografia.

Paraules clau: Josep de Masdevall, metge de cambra del rei, monestir del Vilabertran, església de Santa Maria d'Ullà, Balidiri Terrades, família Draper, Simó de Masdevall.

The familiar and social environment of Dr. Josep de Masdevall in 18th-century Figueres

ABSTRACT

The Figueras physician Josep de Masdevall (1731-1801) acquired great prestige in the second half of the 18th century, especially for his method of treating epidemics. He was appointed chamber physician to King Charles III and Charles IV and settled in Madrid and died in 1801 accompanying the royal family. In this article we study Josep de Masdevall's family ties into 18th-century Figueres, trying to fill a large gap that exists over his family's knowledge and biography.

Keywords: Josep de Masdevall, king's chamber physician, Vilabertran, Church of de Santa Maria d'Ullà, Baldiri Terrades, Draper family, Simó de Masdevall.

* Correspondència: Marià Baig i Aleu
E-mail: baigaleu@gmail.com

Recepció: 20/05/2021 • Acceptació: 10/06/2021

DOI: 10.2436/20.8010.01.313

Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos (AIEE), Figueres, vol. 52 (2021), pàg. 285-312

EL FIGUERENC JOSEP DE MASDEVALL I TERRADES

Malgrat que el seu record no s'hagi arribat mai a perdre, el doctor Josep de Masdevall (Figueres, 25/2/1731 – Trujillo, 19/6/1801) és una figura relativament poc coneguda a Figueres, la seva vila natal, tot i que els historiadors i cronistes locals n'hagin anat parlant periòdicament,¹ i que la seva biografia s'hagi inclòs entre les dels personatges importants de l'Empordà,² o de la medicina catalana.³ Un dels autors que valorà especialment la seva figura fou Ernest Lluch, per qui Masdevall representava el prototip de metge il·lustrat, preocupat per la higiene pública, la salut laboral i, també, defensor del progrés econòmic. Lluch explica que fou arran de la publicació de l'obra de Joan Riera titulada "*José Masdevall y la medicina española ilustrada*" [Riera, 1980] que s'interessà pel personatge. En un article a la premsa local,⁴ Lluch, comentant aquest llibre, es lamenta que "aquest ha estat, com tants, un llibre que no ha passat el cercle dels estudiosos, i penso que a la mateixa Figueres quan he preguntat per ell o pel biografat m'han dirigit a un llibreter del cap de munt de la Rambla del mateix nom."⁵ Per a Lluch, "la seva importància prové d'haver estat l'àrbitre indiscutible de la sanitat espanyola entre el 1783 i la seva mort, en què fou Inspector General d'Epidèmies". Apunta també que "Josep Masdevall nasqué a Figueres a la primera meitat del segle XVIII, però no sabem ni quan ni on", i demana "No coneixerà algun lector aquest extrem que seria prou interessant, car a les enciclopèdies surt també sense data de naixement?", tot reclamant a l'Ajuntament de Figueres que se li dediqués algun carrer o que es posés en algun indret de la ciutat alguna placa commemorativa.

Ernest Lluch era ben conscient –i se'n lamentava– de la manca de dades sobre la biografia de Masdevall. En particular, la data de la seva naixença s'havia resistit durant molt de temps. Afortunadament, una recerca als arxius notariais del districte de Figueres ens ha permès localitzar una transcripció, feta l'any 1792, de la seva

-
1. Per exemple, han escrit sobre Josep de Masdevall: Eduard Rodeja al setmanari *Ampurdán* del 2 de maig del 1945, Josep Grahit y Grau al diari *Los Sitios* del 21 d'abril de 1957, Rafael Torrent al programa de fires de Santa Creu de l'any 1963, Josep Maria Bernils i Mach a *l'Hora Nova* del 21 de setembre de 2004, Josep Maria Bernils Vozmediano a *l'Hora Nova* del 28 d'abril de 2020 i Inés Padrosa a la *Revista de Girona* núm. 323 del novembre del 2020.
 2. Salvador CAÑIGUERAL, [i altres], *Homes de ciència empordanesos: materials per a un diccionari històric de la ciència a l'Empordà*, Figueres: Carles Vallès, 1985; Inés PADROSA i GORGOT, *Diccionari biogràfic de l'Alt Empordà*. Girona: Diputació de Girona 2009.
 3. Josep M. CALBET i CAMARASA; Jacint CORBELLA i CORBELLA, *Diccionari biogràfic de metges catalans*, Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana: Rafael Dalmau, [1981]-1983. Vegeu també la biografia de Josep de Masdevall que apareix a la pàgina web titulada "*Galeria de Metges Catalans*": <https://www.galeriametges.cat/galeria-fitxa.php?icod=IDE> i la de la Real Academia de la Historia: <http://dbe.rah.es/biografias/13603/jose-masdevall-terrades-llobet> [Consultades el 23 d'abril de 2021].
 4. *Hora Nova*. "Masdevall, un gran metge de la Il·lustració". 16 de desembre de 1981. Pàg. 19.
 5. Es refereix a la Llibreria Masdevall, que l'any 1981 estava regentada per Josep Masdevall i Moncanut (Figueres, 1910-2000), fill del fundador Josep Masdevall i Ferrés (Amer 1874-Figueres 1926), família que no està emparentada amb el metge Josep de Masdevall.

partida de bateig i hem pogut determinar, com veurem més endavant, que Josep de Masdevall va néixer a Figueres el dia 25 de febrer de l'any 1731.

Ernest Lluch s'equivocava, però, en un detall, ja que l'any 1963 –en temps de l'alcalde Ramon Guardiola– ja s'havia dedicat a Figueres un carrer a Josep de Masdevall:⁶ *“Calle José de Masdevall, a la designada con el número 1 de la Zona Alto Turó y que va desde la calle Ampurdán hasta la Vía Emporitana. José de Masdevall era un célebre médico figuerense que se afincó en la Corte y puede decirse que fue el creador del primer específico que ha existido en España”*.

Curiosament, la redacció del setmanari, coneixedora d'aquest fet, il·lustrà l'article d'Ernest Lluch amb una fotografia de la placa del carrer “José de Masdevall”, tot explicant, però, que *“Figueres ja ha recordat a Masdevall amb un carrer. El que caldria es que, seguint el suggeriment de Lluch, hom assabentes de qui fou”*. Probablement el fet que s'hagi posat recentment el nom de “Josep de Masdevall Terrades” al nou centre d'atenció primària (CAP) del carrer Nou de Figueres, inaugurat l'estiu de l'any 2018, faci que a partir d'ara la seva figura sigui més coneguda⁷.

El desconeixement de la vida de Josep de Masdevall no és únicament a escala popular sinó també dins l'àmbit acadèmic. En un apunt biogràfic sobre Masdevall, Riera es preocupà de recollir les escasses dades que hi havia publicades sobre la seva família⁸ tot afegint, però, algunes especulacions –poc fonamentades, o que com a mínim s'han de matisar– i que s'han anat repetint de biografia en biografia, com, per exemple, que Masdevall era *“hijo de un antiguo asentista del ejército para la provisión de víveres en el Ampurdán”, que “sus ascendientes fueron honrados payeses y antiquísimos propietarios del solar del Masdevall de la villa de Massanet de Cabrenys, confinante con el reino de Francia”, o que era per part materna “descendiente de nobles, de la casa y solar de Terrades de Vilabertrán, emparentados a su vez con la casa francesa del Barón de Noell y de Asprere de Boisa del Rosellón”*.

Com veurem, els Masdevall, si bé procedien realment de Maçanet de Cabrenys, no eren d'origen noble. Pel que fa referència a la família materna, Baldiri Terrades, avi de Masdevall, sí que rebé un privilegi nobiliari –el de ciutadà honorat de Barcelona– però fou l'any 1737, dotze anys després del matrimoni dels pares de Masdevall. Josep de Masdevall, sí que obtingué, per raó de la seva actuació com a

6. *Los Sitios*. “Figueras. Nombres a nuevas calles”, 11 de juliol de 1963. Pàg. 6.

7. Així i tot, en pàgines web que publiciten aquesta inauguració, com la del CatSalut, hi ha imprecisions sobre Masdevall, com que fou “inventor d'un preparat d'opi per combatre les febres”, referint-se a la preparació coneguda per *opiat Masdevall*, que conté quinina, però no opi. *Opiata* era el nom genèric que rebia un tipus de xarop espès apte per a poder donar al malalt medicaments amargants.

8. La destrucció dels llibres sacramentals de la parròquia de Sant Pere de Figueres durant la Guerra Civil (1936-1939) explica les dificultats dels investigadors per a obtenir dades genealògiques sobre la seva família.

metge, un privilegi nobiliari,⁹ tal com ho recull Riera, tot remarcant que fou un gest poc propi de la monarquia espanyola:

“Uno de los hechos más significativos del favor real que debió gozar, no fue sólo su ascenso como médico de Cámara de Carlos III, por Real Orden de 20 de abril y 5 de mayo de 1784, sino también por ser uno de los poquísimos médicos que en el siglo XVIII fueron ennoblecidos por los Borbones en España. La merced real de 22 de diciembre de 1785 concedía la nobleza a José Masdevall y sus descendientes con todos los privilegios inherentes” [Riera, 1980].

Una darrera qüestió curiosa sobre el nom de Josep de Masdevall és l’afirmació, també molt difosa, que “tenia quatre cognoms: Masdevall, Terrades, Llobet i Berenguer”. En les dades genealògiques no hi hem trobat fins ara cap rastre dels cognoms Llobet ni Berenguer, que apareixen per primera vegada l’any 1787 en la dedicatòria a Josep de Masdevall d’un llibre del seu deixeble Joan Sastre i Puig, un devot seguidor de Masdevall, que escriví una obra sobre el “*eficaz y seguro método para curar las calenturas pútridas y malignas inventado por el Ilustre Sr. Dr. D. Josef de Masdevall*” amb la dedicatòria següent:

“AL MUY ILUSTRE Y NOBLE SEÑOR Don Josef de Masdeváll, Terrádes, Llobét y Berenguér, Doctor en Medicina del Gremio y Claustro de la Universidad de



Figura 1. Empremta sobre lacre del segell de Josep de Masdevall, estampat sobre el seu testament clos amb data de 26 de juny de 1785. S’hi representen les lletres MSD, anagrama de Masdevall, ja que encara no havia rebut el privilegi nobiliari amb dret a l’ús d’escut d’armes.

9. És a partir d’aquest moment que el metge figuerenc Josep Masdevall –i els seus descendents– escriuran el cognom en la forma “de Masdevall”.

Cervera, Presidente perpetuo de la Real Sociedad Médica de Cádiz y de la Academia de Medicina Practica de Cartagena, Socio del Imperial Colegio de Médicos y Cirujanos de Zaragoza, de las Reales Sociedades de Sevilla y de París, y de la Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, Inspector General de Epidemias, del Consejo de S.M., Médico de Cámara con ejercicio del Rey nuestro Señor y Protomédico de Castilla, &c" [Sastre, 1787].

L'obra de Sastre inclou el gravat d'un suposat escut d'armes de Josep de Masdevall. En el moment de publicació del llibre, Josep de Masdevall acabava de ser ennoblit pel monarca, amb dret a portar escut d'armes, encara que, malauradament, la descripció d'aquestes no figuri inclosa en la concessió reial.¹⁰ L'única representació que hem trobat de les *armes* de Josep de Masdevall és una empremta del seu segell sobre lacre,¹¹ realitzada l'any 1785 –abans de la concessió nobiliària–, i que porta l'anagrama del seu cognom: les lletres "MSD".

L'escut d'armes que apareix a l'obra de Sastre fou realitzat pel gravador Francesc Boix (1731-1806). Es tracta d'un escut quarterat en creu, amb una representació dels cognoms Masdevall, Terrades, Llobet i Berenguer. A la primera partició, que presenta una vorada carregada amb vuit creus de Sant Andreu, s'hi dibuixen masos fortificats, el superior sobre una muntanya i l'inferior sol, que creiem que és una representació *parlant* del cognom Masdevall¹² –*Mas d'aval*–. A la segona partició s'hi representa un griu, corresponent a les armes de la casa Terrades.¹³ Les dues darreres particions haurien de representar el segons cognoms del pare i la mare, encara que de vegades als escuts d'armes s'hi representaven d'altres branques familiars que es volguessin destacar.¹⁴ Sobre l'escut hi ha un casc de perfil, mirant a la dreta –tal com correspon a un personatge ennoblit de poc–, guarnit amb un llambrequí.

L'objectiu d'aquest article és, precisament, situar el doctor Josep de Masdevall i Terrades en el seu context familiar i social a la Figueres del segle XVIII, intentant emplenar el buit que existeix en les seves biografies, i complementa un article¹⁵ en el qual hem presentat la trajectòria mèdica de Josep de Masdevall dins del context de la medicina del segle XVIII.

10. Vegeu la transcripció íntegra del privilegi nobiliari per Josep de Masdevall a [BAIG, 1990].

11. ACAE. Notari Antoni Gorgoll. Any 1801. L'original del testament clos, de l'any 1785, s'incorporà al protocol notarial de l'any 1801.

12. El cognom Masdevall no figura en els armorials que hem consultat.

13. Vegeu per exemple l'armorial: Alberto, GARCÍA CARRAFFA, *El Solar catalán, valenciano y balear*, San Sebastián: Lib. Internacional, 1968.

14. Haurien de ser els cognoms Roig i Vergés, i no Llobet i Berenguer. La tercera partició conté una banda engolada de la qual no tenim constància, però, que estigui associada al cognoms Roig o Llobet. La quarta partició sí que es correspon amb les armes conegudes del cognom Berenguer.

15. M. BAIG, "El doctor Josep de Masdevall i el control de les epidèmies en el segle XVIII" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, núm 52, p. 55-80.

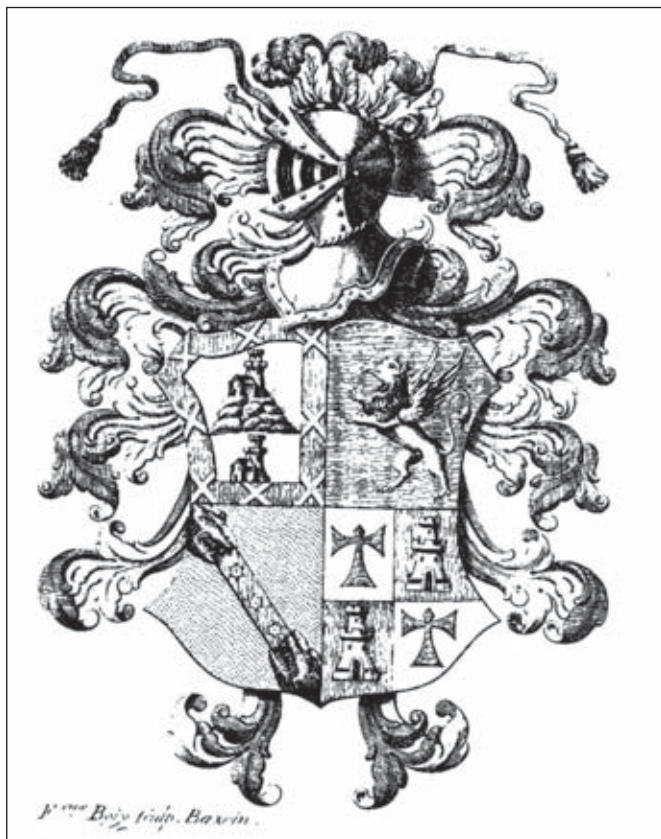


Figura 2. Escut d'armes de Josep de Masdevall, tal com apareix imprès a l'obra [SASTRE s.d.]. Josep de Masdevall rebé el 22 de desembre de 1786 de mans del rei Carles III el privilegi de noble per a ell, els seus fills i els seus descendents, amb dret a emprar escut d'armes.

ELS PARES I ELS AVIS: LES FAMÍLIES MASDEVALL I TERRADES

Algunes biografies havien apuntat una finestra entre els anys 1740 i 1750 pel naixement de Josep de Masdevall, mentre que altres autors la situaven molt més aviat, vers 1725 [vegeu nota 3]. La recerca sistemàtica en els fons notarials del districte de Figueres ens ha permès, finalment, localitzar una transcripció de la seva partida de bateig. Efectivament, en el manual corresponent a l'any 1792 del notari Josep d'Aloy i Llach [AHG. Notarials, Fi 911, fol. 81v] s'hi troba una *Extracció de Partida* realitzada el dia 12 de febrer a instàncies de Simó Masdevall (germà de Josep de Masdevall) per part de Josep Vergés (prevere de la parròquia de Sant Pere de Figueres) de la partida original de bateig que es trobava inscrita en un "*libro en Foleo y con cubiertas de pergamino que empieza en quatro enero mil setecientos y quinze y acaba en veinte y ocho diziembre mil setecientos treinta y dos; al qual habiéndolo reconocido encontré sin ser viciada, cancelada ni sospechosa en el Foleo trescientos setenta la Partida de bautismo que vertida del idioma y estilo catalán al castellano es como se sigue*":

“En veinte y seis Febrero mil setecientos treinta y uno por mi el Dr. Quirze Molar, Pr[esbíter]o Sacristán de la Igl[esia] Par[roquial] de San Pedro de la villa de Figueras fue bautizado Josef, Baudilio, Pedro, Ignacio nacido el día anterior hijo de D[on] Gregorio Masdevall, y de D[ña] Margarita Masdevall y Terrades consortes. Fueron Padrinos Josef Terrades de Vilabertrán y Josefa Bonet consorte de Pedro Bonet not[ario] de esta villa”.

El padrí, Josep Terrades, era germà de Margarida Terrades –la mare–, mentre que la padrina –de nom Josepa– era l'esposa del notari Pere Bonet, del qual sabem que estigué actiu a Figueres entre els anys 1726 i 1747. No hem pogut determinar, però, si Josepa era familiar directe dels Masdevall o dels Terrades.

El matrimoni dels pares de Josep de Masdevall s'havia produït a l'església de Vilabertran el dia 30 de setembre de 1725. Transcrivim el registre¹⁶:

“Als trenta de setembre de mil setcents vint y sinch foren esposats ab expressa llicencia del RV dient Remissis monitionibus per mi Dr. Joseph Santana, prevere y rector de Vilabertran, Gregori Masdevall fadrí, manyà de Figueres, fill legítim y natural de Simon Masdevall, també manyà de dita vila de Figueres y de Margarida muller sua de una part amb Margarida Terrades donzella natural del present lloch de Vilabertran filla legítima y natural de Baldiri Terrades pagès de dit lloch y de Teresa muller sua de part altre, testimonis: Antón Cabanas braser y Jaume Barris fadrí, brasser, tots del present lloch de Vilabertran”.

El pare de Josep de Masdevall era, doncs, un menestral figuerenc, concretament un manyà, sense antecedents nobiliaris. Respecte a l'avi, Simó Masdevall, hem trobat la seva dispensa de proclama matrimonial,¹⁷ amb data del dia 11 de febrer del 1684:

“Simon Masdevall, jove manyà vuy de la vila de Figueres habitant, fill de Miquel Masdevall, pagès de la vila de Maçanet de Cabrenys, bisbat de Gerona y de Rosa, conjugues, difunts = Vol casar amb Margarida Roig donzella, filla de Miquel Roig, blanquer de dita vila de Figueres, i de Maria, tots difunts”.

Aquesta dispensa ens explica la relació familiar de Josep de Masdevall amb la vila de Maçanet de Cabrenys: Simó Masdevall, fill de Miquel Masdevall, pagès de Maçanet, s'estableix a la capital comarcal per desenvolupar un ofici menestral, manyà, i es casa amb Margarida, la filla d'un altre menestral, Miquel Roig, blanquer de Figueres. I el fill, Gregori Masdevall, continuarà exercint a Figueres l'ofici del pare.

Gregori Masdevall degué néixer entre els anys 1684 i 1689, data amb la qual Simó Masdevall, ja vidu, es casà en segones núpcies. Transcrivim la dispensa¹⁸ que porta data del 18 de novembre de 1689:

16. ADG. Vilabertran. Matrimonis (1638-1772).

17. ADG. Dispenses matrimonials (1681-1684).

18. ADG. Dispenses matrimonials (1687-1690).

“Simon Masdevall, viduo, serraller de Figueres, vol casar amb Maria Cros, vídua deixada del *q[uondam]* Abdon Cros, serraller de dita vila”.

L'entorn de la família Masdevall de Figueres estava doncs clarament lligat als oficis del ferro. Gregori Masdevall morí l'any 1765, data en la qual està documentada la instauració de misses per la seva ànima [Serna, 2012].

Per la banda materna, Baldiri Terrades, al qual hem trobat l'any 1725 sent “pagès de Vilabertran”, sí que donà un tomb radical a la seva posició social en obtenir del rei Felip V, el 9 de juliol de 1738, el privilegi de Ciutadà Honrat de Barcelona, “*por los particulares méritos y acreditada fidelidad*”. El document de la concessió¹⁹ no aporta detalls sobre quins eren aquests mèrits, però, afortunadament, una sèrie de documents interns de la Reial Audiència de Barcelona ens aporten dades molt interessants sobre aquesta qüestió. La petició que Baldiri Terrades feu al monarca, en forma de memorial, apareix transcrita en una comunicació que amb data de 26 d'octubre de 1737 es registrava a la Reial Audiència de Barcelona, encarregada de fer-ne un informe.²⁰

“Baudilio Terrades, labrador, propietario del lugar de Vilabertrán en el Principado de Cataluña, con la mayor veneración a los Reales Pies de Vuestra Magestad dice: Que siempre ha procurado acreditar la obligación de fiel vasallo de Vuestra Magestad por cuyo motivo en las Guerras pasadas de dicho Principado distinguióse con el mayor zelo y amor en la justa causa de V.M. exponiéndose a varios riesgos y peligros, le persiguieron los sediciosos, hasta intentar matarle. Y habiendo sido aprisionado por ellos en el año de 1719, pudo librar su vida, redimiéndola con crecida cantidad de dinero. Que hace más de 20 años que se halla exerciendo el empleo de Bayle de dicho lugar, con poca intermisión de tiempo. Y que así mismo ha servido el empleo de Alguazil del Condado de Perelada y merecido al Teniente de Corregidor de aquel Partido, al Gobernador de Gerona y a los Intendentes de Cataluña la confianza de varias comisiones pertenecientes al Real Servicio de V. Magestad, hallándose actualmente con crecido Patrimonio.”

L'Audiència de Barcelona, amb data de 6 de febrer de 1738, resolgué favorablement la petició, i la traslladà al monarca, tot confirmant les afirmacions de Terrades en la següent forma:²¹

“Es cierto que el suplicante en las turbaciones pasadas de este Principado manifestó su zelo y amor a la justa causa de V. Magestad, habiendo por ella padecido las persecuciones y trabajos que se refiere, y así mismo lo es el que ha servido los empleos que expone y otras varias comisiones del Real servicio

19. ACA. Reial Audiència. Privilegiorum. Reg. 329.

20. ACA. Reial Audiència. Villetes. Reg. 375.

21. ACA. Real Audiència. Consultes. Reg. 159.

que se le ha confiado por los Ministros de V. Magestad, en todas las cuales ha desempeñado su deber con la mayor satisfacción."

Aquest títol situava Baldiri Terrades dins l'elit filipista figuerenca, formada per un conjunt d'alts funcionaris, notaris, advocats, metges, apotecaris i acabalats comerciants, amb forts lligams familiars entre ells, en una Figueres que, no ho oblidem, es desenvolupava a l'ombra de la costosa construcció del castell de Sant Ferran.

Baldiri Terrades i Teresa Vergés tingueren dotze fills. L'any 1742 Baldiri Terrades, ja vidu, es casà en segones núpcies amb Margarida Hilari tenint encara una darrera filla, Francesca. Les anotacions en els llibres sacramentals de Vilabertran ens mostren l'ascens social de la família Terrades. Així, si en la partida de naixement d'Anna Maria,²² la filla gran, del dia 11 de febrer de 1703 hi llegim: "filla legítima i natural de Joan Baldiri Terrades, bracer, àlies Ferrer, i de Maria Teresa Terrades i Vergés, muller sua", en la partida de Paula, de l'onze de desembre de 1713, ja hi ha un petit canvi: "filla legítima i natural de Baldiri Terrades, bracer, vuy batlle, àlies Ferrer, i de Maria Teresa Terrades i Vergés, muller sua", havent desaparegut el primer nom "Joan" i especificant-se que era batlle de la vila. En la partida de naixement de Francesc, del 21 de desembre de 1717, ja no hi figura el terme "àlies Ferrer" ni l'ofici de "bracer", només indicant-se que era "batlle de la vila".

Baldiri Terrades morí a Vilabertran el 21 de febrer de 1844. Transcrivim la partida:²³

"Baldiri Terradas Ciutada Honrat de Barcelona. Als vint y dos de febrer de mil set cents quaranta quatre fonch enterrat [morí lo dia antes] en al Iglesia parrochial secular y Colegiata de N^{ra}S^a de Vilabertran, bisbat de Gerona, per mi lo doctor Josep Fontana, prevere y Rector ab assistència de sepultura major ab tres nocturnes, laudes y vespres de difunts, rebé tots los sacraments."

La família Terrades instal·là la tomba familiar a la capella dels Dolors de l'església de Vilabertran. Aquesta capella de nova construcció, amb planta rectangular i sostre interior de planta el·líptica, fou conclosa l'any 1743 [Cervera, 2002]. Una làpida al terra de la capella marca la sepultura dels Terrades: "DOM / SEPULTURA DE BALDIRI / TERRADES I DELS SEUS / DE PRIVILEGI MILITAR / CIUTADA HONRAT DE BARCELONA / MORI ALS 21 DE FEBRER DE / 1744". Segurament el mecenatge de la família Terrades degué tenir alguna cosa a veure amb la creació d'aquesta capella.

El títol de Ciutadà Honrat de Barcelona aconseguit per Baldiri Terrades passà al seu primer fill baró, Josep, nascut el 10 de febrer de 1715, que es casà a l'Escala el 16 de febrer de 1738 amb Teresa Rosselló, i que morí a Vilabertran el 5 de març de 1783. En aquesta ocasió s'especifica que²⁴

22. ADG. Vilabertran. Batejos 1638-1717.

23. ADG Vilabertran. Òbits, 1743-1807.

24. ADG Vilabertran. Defuncions 1743-1807.



Figura 3. Tomba de la família Terrades al mig de la capella dels Dolors de l'església de Vilabertran.

“Fou son cadàver enterrat en la parroquial y Collegiata Iglesia de Santa Maria de Vilabertrán, en la sepultura pròpia de la casa de Terrades dins la Capella del Sant Crist,²⁵ ab sepultura major, vespres, matines y laudes de difunts.”

Cap dels fills barons de Josep Terrades i Teresa Rosselló tingué descendència, quedant com hereva de la família Terrades la filla gran, Maria Teresa, nascuda el 2 de gener de 1739, que estava casada amb Josep Albert Xiberta, de Castelló d'Empúries. El seu fill Maurici Albert i Terrades és besavi de Josep Maria de Albert i Despujol,²⁶ primer baró de Terrades. Aquest títol li fou atorgat pel rei Alfons XIII el 26 de novembre de l'any 1921. Estava casat amb Maria del Carmen Muntadas y Estruch, segona comtessa de Santa Maria de Sans, hereva de l'empresa tèxtil *La España Industrial*.

La mare de Josep de Masdevall, Margarida Terrades i Vergés, fou la segona filla del matrimoni entre Baldiri Terrades i Teresa Vergés i va néixer a Vilabertran²⁷ el dia 11 d'octubre de 1705. Casada, com hem vist, l'any 1725, feu testament²⁸ el 8 de març de l'any 1770:

25. Originalment, la capella es denominava “del Sant Crist i dels Dolors”.

26. Acabada la guerra civil fou el successor de Miquel Mateu i Pla com a alcalde de Barcelona l'any 1945.

27. ADG. Vilabertran. Batejos (1638-1717).

28. ACAE Testaments closos. 10-192-T2-347.

Avantpassats i Descendents de:
Gregori Masdevall Roig i Margarida Terrades Vergés

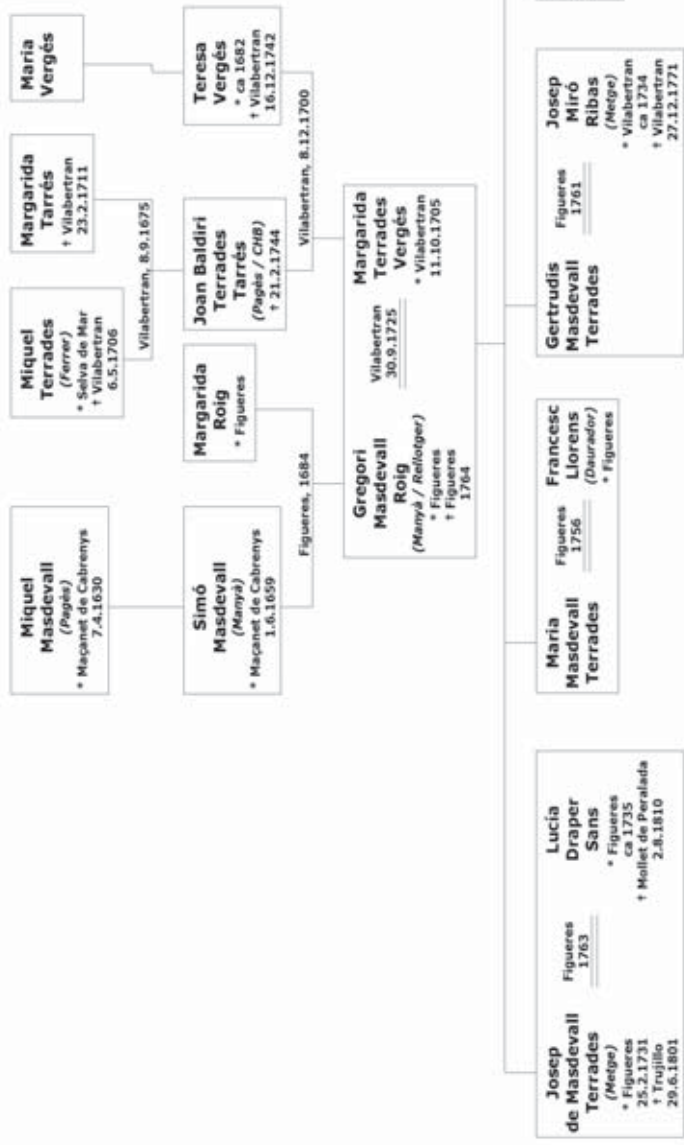


Figura 4. Arbre genealògic de la família de Josep de Masdevall i Terrades.

“Sie a tots notori de com Jo Margarida Masdevall²⁹ y Terrades viuda deixada de Gregori Masdevall, de la vila de Figueres, del Bisbat de Gerona, Filla emperò llegalítima y natural del Magnific Baldiri Terrades Ciutadà Honrat de Barcelona, lo die de son òbit en lo lloch de Vilabertran domiciliat y de Theresa Terrades y Berger conjugues difunts...”

Entre els seus marmessors testamentaris inclou al “Magnific Joseph Terrades Ciutadà Honrat de Barcelona, en lo lloch de Vilabertran domiciliat, mon germà” i elegeix sepultura “en lo vas o fossar haon es enterrat dit quòndam mon marit que es constituït dins la Iglesia Parroquial de la present vila (Figueres)”.

ELS GERMANS DE JOSEP DE MASDEVALL

El matrimoni Gregori Masdevall i Margarida Terrades tingué cinc fills: dos nois, Josep i Simó, i tres noies, Maria, Gertrudis i Margarida. Igual que amb Josep de Masdevall, hem localitzat en els volums del notari Aloy de Figueres la transcripció de la partida de bateig del seu germà Simó [AHG. Notarials, Fi 776, fol. 39]:

“A los nueve días del mes de Octubre del año mil setecientos quarenta y siete, en las Fuentes Bautismales de la Parr[oquia] Igl[esi]a de S[an] Pedro de la Villa de Fig[uera]s, Yo el Dr. Juan Marimon P[resbite]ro y Domero Cura de dicha Igl[esi]a he Bautizado a Simón, Joseph, Fran[cisco] nacido el día ocho del mismo Mes y Año hijo legítimo y natural de D[o]n Gregorio Masdevall y de D[o]ña Margarita Masdevall y Terrades consortes de la presente Parr[oqui]a. Fueron Padrinos D[o]n Joseph Masdevall y D[o]ña María Masdevall donzella, sus hermanos e hijos de los sobredichos consortes D[o]n Grogorio Masdevall y D[o]ña Margarita Masdevall”.

En aquesta data, Josep, el germà gran, tenia 16 anys i actuà de padrí juntament amb la seva germana Maria, de la qual ignorem la seva data de naixement.

Simó de Masdevall seguí la carrera eclesiàstica. La mare, Margarida Terrades, en el seu testament de l'any 1770, després d'instituir com hereu Josep de Masdevall estipulà, en referencia amb el seu fill Simó, que:

“Deixo y llego a dit Dr. Masdevall mon fill, per tots sos drets de llegalítima maternal, y per los molts y agradables beneficis que de ell tinc haguts, y rebuts, cent lliures Bar. Las quals podrà emplear per quitar lo censal, de preu de mil lliures, que te creat a la Reverent Comunitat de Preveres y Benficiats, de la isglesia Parroquial de dita vila, y en cas se enquantria ja quitat lo die que me esdevindrè morir, puga fer y disposar de aquellas dit mon fill a sas libras voluntats.”

29. Escriu “Masdevall” en la forma “Mas de Vall”.

Josep de Masdevall també es recordà del seu germà Simó en el seu testament³⁰ de 26 de juny de 1785:

“Declaro y quiero también, que a mi amantísimo hermano D. Simón de Masdevall en caso de separarse de la compañía de mi amada mujer y familia, se le den del producto de mis bienes cien libras catalanas al año, para que pueda ocurrir a su decencia y necesidades, esto es cuando no obtenga otra Prebenda mayor de la que tiene actualmente.”

En l'acta notarial de la lectura pública d'aquest testament, a la mort de Josep de Masdevall, s'explica que:

“En la Villa de Figueras del corregimiento de Gerona a los once Julio de mil ochocientos y uno, yo Antonio Gorgoll Escribano infrascrito, constituido personalmente en la casa principal de D. Josef de Masdevall, médico de cámara de Su Real Majestad sita en la calle vulgarmente llamada de Perelada de dicha villa y hallando en esta el Dr. en Sagrada Teología Don Simón de Masdevall, Prior de la Iglesia Colegial de Ullá, dixo éste en presencia de los infrascritos testigos tener noticia que paraba en mi poder el testamento del referido D. Josef de Masdevall su hermano”.

Simó de Masdevall i Terrades fou prior³¹ del monestir de canonges regulars agustinians de Santa Maria d'Ullà entre els anys 1787 i 1813. Per Riera, aquest càrrec fou una nova prebenda obtinguda per Josep de Masdevall, del qual afirma *“la insistencia de Masdevall en busca de favores y mercedes reales fue realmente insaciable, lo que denuncia su carácter ambicioso en extremo”*, i ho il·lustra transcrivint aquest fragment d'una carta al comte de Floridablanca, amb data de 5 de maig de 1785, on demana: *“... reitero con el más profundo rendimiento a V.E. mi solicitud sobre el Priorato de la Colegial Iglesia de la villa de Ullá obispado y corregimiento de Gerona, u otra qualquiera pieza eclesiástica del mismo obispado que fuese del superior agrado de V.E. a favor de mi hermano el Rdo. Dr. Simón Masdevall”* [Riera, 1980].

Precisament, el 20 de juliol de l'any 1804, sent prior d'Ullà Simó Masdevall, es feu la benedicció de la nova església de Santa Maria, que substituïa la derruïda església antiga del priorat. Jaime Villanueva visità³² la nova església poc després de la seva consagració:

“Volviendo pues a Ulla, el canónigo y sacristán Don José Bofill me hospedó y proporcionó cuanto podía desear. Consta en el día esta colegiata de un Prior, que viste hábitos corales como los canónigos de Gerona, y cuatro canónigos

30. BMHL Expedient Masdevall. Vol. III. Fol. 60r-82r.

31. Ernest, ZARAGOZA PASCUAL. *Ancora*, 25 de juliol de 1996.

32. Villanueva va començar l'estudi de l'arxiu de la col·legiata d'Ullà el 4 de juliol de 1807 [Sanchez Diaz, 1986].

que usan muceta negra con vuelta encarnada, y sobrepelliz. Habrá poco más de tres años que residen en la iglesia nueva, dentro de la villa, como antes tuviesen que salir, y entre muchos lodazales y humedades a la iglesia vieja, que estaba fuera en bastante distancia” [Villanueva, 1851].

Els noms dels canonges d’Ullà, almenys els corresponents a l’any 1798, els trobem publicats a la guia eclesiàstica:³³

*“Iglesia Colegial de Santa María de Ulla.
Sr. Prior: D. Simon de Masdevall y Terrades.
SS. Canónigos:
D. Joseph Nadal, Camarero.
D. Joseph Bofill, Sacristán.
D. Jayme Vidal.
D. [en blanc]”*

Simó de Masdevall morí sobtadament a Figueres l’any 1813, sent enterrat a l’església de Mollet de Peralada, on, com veurem, també hi havia estat ja enterrada la vídua de Josep de Masdevall. Transcrivim la partida de la seva defunció:³⁴

“Als tres de Noviembre del any mil vuitcents y treze morí de repent en la vila de Figueras el II[·lus]tre S[enyo]r D[octo]r D[o]n Simon de Masdevall, P[resbite]ro y Prior de Olla. Al cadàver del qual fou transportat a esta Parroq[ui]a de Mollet a la tarde del dia quatre. Y al dia sinch se li donà sepultura Ecles[iastica] fent Ofici de enterro ab asistencia de seu sacerdots”.

Quant a les germanes de Josep de Masdevall, hem trobat que Maria es casà l’any 1755 amb Francesc Llorens i Puig, jove daurador de retaules de Figueres, fill del també daurador Francesc Llorens. D’aquest matrimoni nasqué Francesc Llorens i Masdevall, que fou metge, com el seu oncle, i que morí molt jove actuant com a tinent inspector d’epidèmies³⁵ del Principat de Catalunya durant la Guerra Gran (1793-1795). Francesc Llorens publicà l’any 1795 un tractat de receptes mèdiques entre les quals figuren diverses preparacions originals del seu oncle³⁶.

La brama de personatge insaciable acaparador de prebendes de Josep de Masdevall³⁷ ha portat que alguns autors consideressin l’ascens professional de

33. *Guía del estado eclesiástico seglar y regular, de España en particular, y de toda la Iglesia católica en general*, 1978, Madrid: *Imprenta Real*. Pàg. 209.

34. ADG. Mollet de Peralada. Òbits. 1795-1853.

35. ACA. Reial Audiència. Carles IV, Cartes Acordades, Registre 1011, fol. 112.

36. Hi figuren: *“Vinum emeticum Doctoris Masdevall”, “Mixtura anti-hydropica Doctoris Masdevall”, “Mixtura polychesta Doctoris Masdevall”, “Mixtura anti-ophthalmica Doctoris Masdevall”, “Rosella corticis Peruviani Doctoris Masdevall”, “Sapo vegetabilis Doctoris Masdevall ad lithiasim, necnon contra catharras, & fluxus lymphaticos vesicae”, “Mixtura Sublimati corrosivi Doctoris Masdevall (Formula pro lue venerea)”*, i, per descomptat, la recepta de la famosa *“Opiata anti-febrilis Doctoris Masdevall”* [LLORENS, 1795].

37. Vegeu [ZARZOSO, 2003].



Figura 5. Església nova de Santa Maria d'Ullà, consagrada l'any 1804 quan Simó de Masdevall era el prior de la comunitat.

Francesc Llorens com un exemple de nepotisme: *“Masdevall aprovecha su nuevo empleo a fondo. Antes de cumplirse el año de su toma de posesión ya ha colocado a su sobrino el doctor Francisco Llorens Masdevall como inspector de epidemias, ocupado en prepararse ante la epidemia que sobrevendrá después del terremoto y ulterior asedio de Orán, disponiendo hospitales en Cartagena, en la isla de Tabarca y en Mahón”* [Massons, 1994].

Una segona germana de Josep de Masdevall, de nom Gertrudis, s'establí a Vilabertran, on es casà amb el també metge Josep Miró i Ribas, fill de Sebastià Miró, cirurgià de Roses. La tercera, Margarida, es casà l'any 1764 amb el jove apotecari de Figueres Gislé Vergés i Martorell. La filla gran del matrimoni, Llúcia, es casà l'any 1800 amb el doctor Macari Golferichs i Fàbrega “metge de número dels reials exèrcits, natural de Solsona”. Amb aquestes relacions matrimonials, s'anava consolidant un ampli entorn familiar en el món de la medicina.

L'ESPOSA I ELS SOGRES: LES FAMÍLIES DRAPER I SANS

Josep de Masdevall es casà l'any 1763 amb Llúcia Draper i Sans. No coneixem la data exacta, però devia celebrar-se poc després de l'emissió de la dispensa de proclama matrimonial, que sol·licitaren al bisbe de Girona, i que fou atorgada amb data de 15 de desembre de 1763. La transcrivim a continuació³⁸

"Magnificus Josepus Masdevall juvenis medicinae Dr. filius legitimus Gregorii Masdevall Rellotgerii villa Figueriarum viventum ex una: Et Lutia domicella filia legitima Petri Draper Lintearii dicta villa Figuerarium, et Theresia Draper et Sans conjugum viventum partibus ex altra: expisunt intarsa Matrimonium demissis monitionibus contrahere".

És curiós com l'any 1763 Josep de Masdevall era descrit com a *jove doctor en medicina*, quan ja feia més de deu anys que havia cursat els estudis a Montpeller. D'altra banda, veiem com el seu pare, Gregori Masdevall, és ara qualificat de *rellotger* en lloc de *manyà*. Quant a la família de l'esposa, Llúcia Draper i Sans, ens informa que era filla de Pere Draper, comerciant de teles de Figueres, i de la seva esposa Teresa Sans.

Pere Draper, sogre de Masdevall, era fill de Francesc Draper, també botiguer de teles de Figueres. El 2 de març de 1737 s'havia casat amb Teresa Sans i Gorgoll, filla de l'apotecari de Figueres Josep Sans. Sabem que el seu avi, Bonaventura Sans, també fou apotecari de Figueres. Una altra branca de la família Sans inicià una saga de notaris, ja que el seu oncle, també de nom Bonaventura Sans, fou notari de Figueres, i també ho fou el seu fill –cosí de Llúcia–, Bonaventura Sans Escofet. Pere Draper enviudà i casà en segones núpcies amb Ignàsia Sans i Aloy, que era cosina de la seva primera esposa.³⁹

Llúcia Draper no acompanyà Josep de Masdevall quan anà a Madrid l'any 1785 sinó que restà a Figueres tenint cura del patrimoni familiar. Ho confirma un document notarial de ratificació⁴⁰ d'una compra realitzada amb anterioritat, i que porta la data de 31 de gener de 1786:

"Sébase como yo Doña Lucia Masdevall y Draper consorte y Apoderada de D[on] Josef Masdevall médico de cámara con ejercicio de su R[ea]l Mag[esta]d en virtud de Poder a mi favor otorgado en autos de Luhis Fernández Guerra, es[criba]no del [número] y Ayuntamiento de la villa de el Escorial, r[ea]l sitio de San Lorenzo, su r[ea]l monasterio, Fábrica, y r[ea]l Bosque en veinte y tres octubre próximo vencido, como de dicho Poder da fe

38. ADG. Dispenses matrimoniales.

39. Per aquest motiu, hagueren de demanar dispensa de consanguinitat, cosa que ha propiciat el que s'hagin conservat nombroses dades genealògiques sobre les famílies Draper i Sans, malgrat la destrucció de l'arxiu parroquial de Sant Pere de Figueres.

40. AHG. Notarials. Notari Aloy, protocol del 1787 fol 52.

el mismo es[criba]no con sus authenticas Letras firmadas y signadas de su propia mano y Signo y legalizadas por dos es[criba]nos de su mag[estad] cuio thenor a la Letra es como sigue”.

Tot seguit es transcriu el document de poders atorgat amb data de 2 de novembre de 1785 a la seva esposa i al seu germà Simó perquè junts o per separat poguessin actuar en representació seva. La ratificació era sobre la compra d'una casa⁴¹ “situada en lo arraval del carrer de Peralada de dita present vila, afrontant a sol ixent, migdia i tramuntana en honor de dir D[o]n Joseph Masdevall y a Ponent ab lo corriol que va de dit carrer de Peralada al paratge de dita p[rese]nt vila anomenat Sol den Ysern”, que s’havia efectuat, en absència de Josep de Masdevall, el 3 de setembre de 1785.

Precisament, Josep de Masdevall havia redactat el seu testament⁴² de 26 de juny de 1785, just abans de marxar a exercir de metge de cambra del rei:

“En nombre de Dios Padre de Dios Hijo y de Dios Espíritu Santo, Tres personas distintas y un solo Dios a quien adoro y en quien firmemente creo &. Yo el Doctor D[on] Josef de Masdevall Médico de Cámara con ejercicio del Rey Nuestro Señor (que Dios guarde) y Inspector de Epidemias de este Principado de Cataluña; hijo legítimo del Sr. D[on] Gregorio de Masdevall, ya difunto, y de la Señora Margarida Terrades su Mujer, que Dios le dé larga vida; hallándome en el preciso caso de pasar a la Corte de Madrid, a servir a Su Real Majestad y su Real Familia y considerando la fragilidad humana, continuamente expuesta a imprevistos accidentes y deseando precaverme para el caso en que la Divina Providencia tenga sujeta mi vida, pendiente de una muerte repentina lo que no lo permita; Por cuyo motivo y por el de hallarme con bienes rahizes y muebles de que disponer y me ha fiado la Divina Magestad; Por tanto de mi libre grado y con licencia y plena voluntad, dispongo, y hago esta mi Declaración la cual quiero tenga toda fuerza y que se le dé”.

En el testament ens informa que la família Masdevall tenia sepultura dins l'església de Sant Pere de Figueres, i que nomena marmessors a la seva esposa i al seu germà:

“Quiero que cuando fallezca yo en esta villa se dé sepultura a mi cuerpo, en el sepulcro que pertenece a mis mayores, y sus sucesores de mi casa en la Iglesia Parroquial de esta Villa y que de mis bienes se pague lo necesario a voluntad de mis albaceas que quiero y nombro lo sean mis muy amados Esposa D[on]a. Lucia de Masdevall y Draper y mi hermano D[on] Simón de Masdevall a los cuales les doy pleno poder y facultades”

41. AHG. Notarials. Notari Aloy, protocol del 1785 fol 429.

42. BMHL Expedient Masdevall. Vol. III. Fol. 60r-82r.

Coneixem, també, dos codicils atorgats a Madrid i que han estat transcrits en l'arxiu Sánchez-Quintanar de documents sobre metges espanyols. En els codicils, Masdevall, arran els danys soferts per les seves finques a l'Empordà durant la Guerra Gran (1793-1795), modifica algunes de les condicions que imposava als seus hereus.

Llúcia Draper, esposa de Josep de Masdevall, morí a Mollet de Peralada⁴³ el dia 2 d'agost del 1810:

“Als dos Agost del any mil vuitcents deu morí de mort n[at]ural y de edat 75 anys poc mes o menos D[o]ña Lucia de Masdevall y Draper de la vila de Figueres; rebé los Sagr[ament]s de Penitencia, Eucharistia y Extremaunció, feu un codicil en sa malaltia tenint ja fet testament en poder del Dr. Anton Gorgoll de Figueras; al cadaver de la qual se donà sepultura Ec[lesiàsti]ca lo die quatre de dit mes y any dintre al Iglesia Parroquial de St. Ciprià de Mollet, aventseli antes celebrat solemne ofici ab assistència de dotse sacerdots, y lo dia sis del mateix mes y any se li celebraren los oficis solemnes de honres ab assistència de disset sacerdots y dos Escolans de Cor.”

Hem localitzat, també, el testament⁴⁴ protocol·litzat pel notari Antoni Gorgoll:

“D[o]ña Lucia de Masdevall y Draper de la Vila de Figueras, filla legitima i natural de D. Pere Draper y de Da. Theresa Draper y Sans conjugues difunts de dita vila, viuda emperó tenentaria y usufrusruaria per disposició de mon difunt marit, Dn. Joseph de Masdevall y Terrades de la expressada vila, Primer metge de cambra que fou dels señors Reys de España Dn. Carlos III y IIII, habitant jo ara en lo poble de Mollet prop Perelada en ma pròpia casa de la mia heretat de est poble, desitjant en la bona salut, que gracies a Deu goso, disposar dels bens que Deu Nostre Señor me ha donat...”

En aquest testament, que porta data del dia 27 de febrer de 1810, Llúcia Draper instaura com a hereu el seu cunyat, Simó de Masdevall, cosa, però, que modificaria en el seu codicil per incloure la seva filla Maria Teresa, tal com veurem seguidament.

LA DESCENDÈNCIA DE JOSEP DE MASDEVALL

Josep de Masdevall i Llúcia Draper tingueren cinc fills. El mateix Masdevall ens confirma la seva descendència en el seu testament de 26 de juny de 1785: *“Declaro que tengo cinco hijos habidos de legítimo matrimonio en mi mujer D[o]ña Lucia Masdevall y Draper, conviene saber D[on] Josef es el Primogénito, D[on] Francisco*

43. ADG. Mollet de Peralada. òbits (1797-1853).

44. ACAE. Notarials. Protocol del notari Antoni Gorgoll, 1810.

y D[on] Pedro, D[oña] Theresa y D[oña] Clara Masdevall y Draper". Després d'establir al seu fill major Josep de Masdevall com a hereu, estipula que:

"Declaro y quiero: Que a los otros mis queridos hijos D[on] Francisco y D[on] Pedro se les asista con todo lo necesario y conveniente para su crianza y educación en estudios y después en la carrera tanto Eclesiástica, Militar, Ministerio o Real Hacienda hasta que tomen su estado y que tengan rentas de que mantenerse, señalándoles a más sobre mis bienes por legitima paterna y materna a dos mil libras catalanas a cada uno y con ello los aparto de todo otro derecho de legitima a mis bienes, cerrándoles toda otra pretensión, cuyas Dotes se les pagarán en seis plazos iguales, esto es, en seis años contaderos desde el primer plazo, hasta la extinción de dicha partida dándoles en cada uno la parte correspondiente."

Respecte a les filles, estipula que:

"Declaro y quiero que a mis amadas hijas D[oña] Teresa y D[oña] Clara se les asista igualmente con todo lo conveniente y necesario para su crianza y educación, y es mi voluntad que cuando llegue el caso de tomar el estado a que las llame su inclinación se les dé por legitima Paterna y Materna tres mil libras catalanas de dote a cada una".

Després de la clàusula relativa al seu germà Simó, que hem comentat abans, declara usufructuària a la seva esposa *"mientras se mantenga viuda y que no se case"* i, respecte a la seva mare, *"quiero que se le mantenga con decencia y que se le asista tanto enferma como con salud, con el más especial cuidado y atención y que cuando Dios la llame a su Eternidad se cumpla su disposición"*.

L'hereu,⁴⁵ Josep Francesc de Masdevall i Draper, seguí la carrera de lleis i entrà a formar part dels lletrats de l'Audiència de Barcelona, com ho llegim⁴⁶ al *Mercurio de España* del mes de juny de 1795: *"En atención al mérito y circunstancias de D. Joseph Francisco de Masdevall y Draper, Abogado de los Reales Consejos, ha venido S.M. en concederle una plaza supernumeraria de Alcalde del Crimen de la Real Audiencia de Cataluña, sin que por ello goce de sueldo hasta que ocurriendo vacante llegue a entrar en plaza de número"*.

L'any 1802 Josep Francesc es casà a Barcelona amb Joana de Gomis i de Pascual.⁴⁷ Uns anys després, a l'inici del conflicte amb els francesos, Josep Francesc havia ascendit a oïdor de la Reial Audiència –el càrrec més alt– però en aquest moment començaren les seves desventures. Arran dels fets del 13 de setembre de 1808,

45. En aquest document Masdevall anomena els seus fills i filles pels seus primers noms, però en la major part de la documentació apareixen amb noms compostos: Josep Francesc, Francesc Climent, Pere Francesc, Maria Teresa i Clara Teresa respectivament.

46. *Mercurio de España*. Julio 1795, p. 180.

47. AHN Hacienda. Leg 513. Exp.2524.

amb la presa de poder per part del general Duchesme, l'Audiència es posicionà en contra de les autoritats franceses i la situació dels seus oficials es feu insostenible. Pérez Samper, que ha estudiat el paper de l'Audiència en aquell conflicte, explica que: *"Pocos días después, el 30 de septiembre, escapó por vía marítima otro oidor, Masdevall, por idéntico motivo inmediato que los anteriores, pues acababa de ser designado para la Junta de Policía, en sustitución de uno de los magistrados huidos, y no deseaba, según su propia declaración, abjurar las sagradas obligaciones votadas a su patria."* [Pérez Samper, 1982]. La sort no afavorí, però, Josep Francesc de Masdevall, ja que quan amb altres oïdors fugats es posaren a disposició de les autoritats espanyoles per oferir els seus serveis: *"No se les hizo caso, e incluso se lamentaban de ser mirados con desprecio"*. I això fou el final de la seva carrera com a magistrat: *"Tudó se afincó primero en Altafulla y después en Valls, y Masdevall, primero en Tarragona y luego en Tortosa, y aunque sobrevivieron, su carrera en la magistratura terminó. En principio se les iba a incorporar a la Audiencia reconstituida en Tarragona, pero fueron ambos rechazados, el primero por su fama de venal y el segundo de estúpido,⁴⁸ y finalmente fueron jubilados con medio sueldo por Real Decreto de 17 de julio de 1809. Entretanto, las casas y posesiones de todos ellos en Barcelona fueron saqueadas y confiscadas por los franceses."* [Pérez Samper, 1982].

Malgrat les repetides peticions de reincorporació a l'Audiència, insistint en la seva fidelitat al monarca Ferran VII, Masdevall no recuperà el seu càrrec. El matrimoni s'instal·là a la Bisbal d'Empordà on nasqué la seva filla Concepció el dia 24 d'octubre de 1811. En la seva partida de bateig llegim:⁴⁹

"Als vint y quatre d'octubre de mil vuitcents y onsa en las fonts Baptismals de la parroquial de la Bisbal, bisbat de Girona, per mi lo Parroco baix escrit fonch batejada Maria de la Concepció Theresa Rafaela nada el mateix dia filla l·legítima y natural de Dn. Joseph Francisco de Masdevall natural de Figueras y de Dna. Juana de Masdevall y de Gomis conjugues, natural de Sta. Maria del Mar de Barcelona; Avis paternos Dn. Joseph de Masdevall natural de Figueras metge del Rey y de Dna. Lluçia de Masdevall y Draper conjugues, natural de Figueras; Avis maternos, Dn. Francisco de Gomis natural de Sta. Maria del Mar de Barcelona y de Dna. Juana de Gomis y Pasqual, conjugues, natural de dita parroquia de Barcelona. Fou Padrina Dna. Maria Theresa de Masdevall religiosa de St. Bernat del convent de Gerona."

Abans, però, el matrimoni Masdevall Gomis havia tingut un altre fill, Joan, que es casà amb Teresa Oliveras, de Vilabertran, i que foren pares de Josep de Masdevall

48. El document original, recollit per Pérez Samper, inclou textualment aquests dos qualificatius cap als antics oïdors Turó i Masdevall.

49. ADG. La Bisbal d'Empordà. Batejos (1802-1812).

Avantpassats i Descendants de:
Josep de Masdevall Terrades i Lúcia Draper Sans

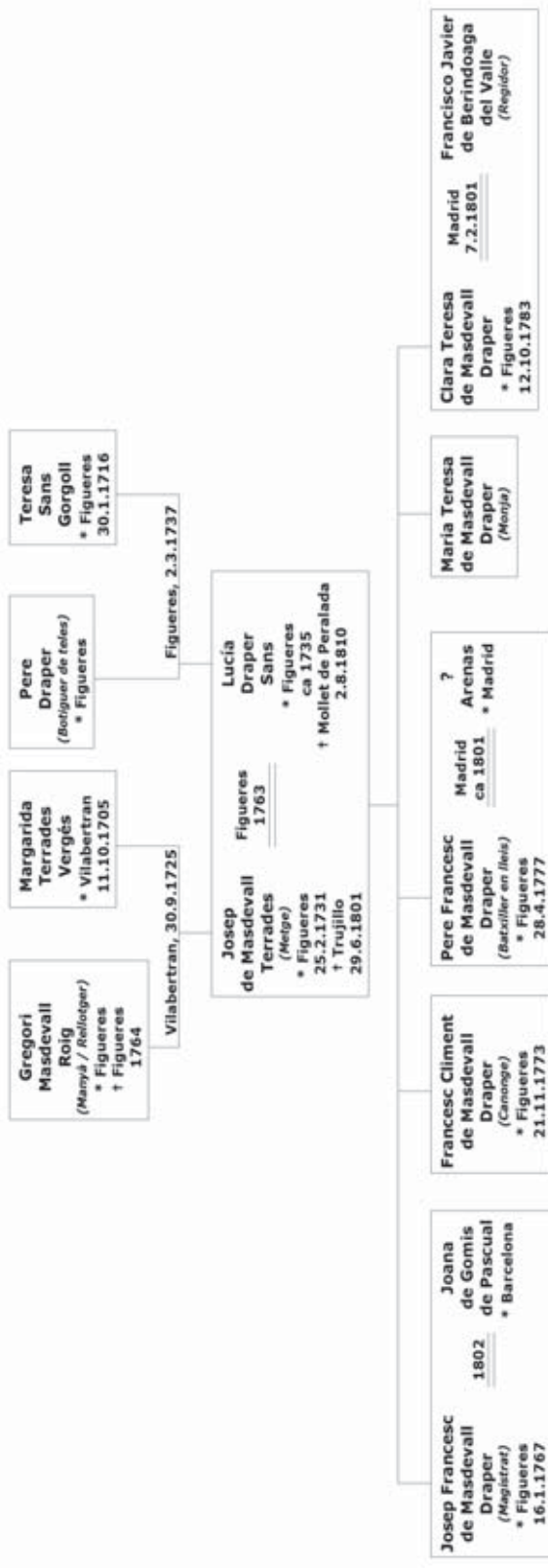


Figura 6. Arbre genealògic de Josep de Masdevall i la seva esposa Lúcia Draper.

i Oliveras, nascut a Mollet de Peralada el 12 de novembre de 1846, i de Teresa de Masdevall i Oliveras, casada l'any 1866 amb Frederic Fina i Pla.⁵⁰

El segon fill de Josep de Masdevall, Francesc Climent de Masdevall i Draper, professà les ordes religioses. El 22 de juny de l'any 1797 Josep de Masdevall afegí un codicil al seu testament, incorporant-hi algunes modificacions o actualitzacions. En particular hi llegim⁵¹:

“En cuanto a mi hijo segundo D[on] Francisco Clemente, me parece que hallándose ya ordenado in-sacris y considerando tener lo suficiente para su manutención y decencia con lo que produce el Canonato que goza en la catedral de Gerona, conseguido de la Real piedad de S.M. por mis méritos y servicios, con esta consideración y a lo mucho que gasté para equiparle y ponerle en su casa con la decencia que es debida, considero no debe molestar a mi heredero ni pedirle su legítima.”

Uns anys després, concretament l'any 1805, Francesc Climent de Masdevall era canonge de la Catedral de Barcelona.⁵²

El fill petit, Pere Francesc de Masdevall, seguí la carrera de lleis. L'any 1797 es trobava encara estudiant, ja que el seu pare estipulà en el codicil esmentat:

“Que en cuanto a mi tercer hijo D[on] Pedro Francisco, que en la actualidad se halla estudiando leyes en la Universidad de Alcalá de Henares y gozar un beneficio en la Iglesia Parroquial de la dicha de Figueras, declaro que es mi voluntad que el susodicho continúe su carrera literaria y que se mantenga durante ella y su práctica con los réditos y producciones del mencionado Beneficio; y que en el caso que en algún año no sean suficientes para mantenerse con la debida decencia, ya ser por razón de alguna enfermedad, ya por corta cosecha de diezmos, u por otra cualesquier causa, en algunos de estos casos, estará obligado mi heredero a darle lo que el falte para su manutención y decencia”.

Pere Francesc acabà els estudis i es casà a Madrid, però les coses no li anaren com esperava i hagué de sol·licitar l'ajut del monarca per a la seva subsistència. La primera de les peticions anava dirigida a Maria Lluïsa de Parma, esposa de Carles IV, i porta data de 6 de juliol de 1807. En transcrivim unes ratlles:⁵³

“Señora. D[o]n. Pedro Francisco de Masdevall, hijo menor del difunto D[o]n. Josef de Masdevall, Primer Médico que fue de V.M., P.A.V.R.P. con el mayor

50. Els seus descendents han mantingut l'antiga casa dels Masdevall, de Figueres, situada a la cantonada dels carrers de Peralada i la Jonquera on, durant molts anys, hi hagué l'establiment “Antigua Casa Fina”.

51. BMHL. Expedient Masdevall. Vol. III. Fol. 60r-82r

52. *Diario de Barcelona*. 2 de març de 1805, p. 276.

53. APR. Expedient *José de Masdevall*.



Figura 7. Botiga Antigua Casa Fina, a la cantonada dels carrers de la Jonquera i de Peralada que havia estat la residència dels Masdevall a Figueres.

rendimiento expone: Que habiendo quedado por la muerte de dicho su Padre sin apoyo alguno, tuvo el honor de presentarse y acogerse a la protección soberana de V.M. que con dolida de su desgraciada suerte le compadeció personalmente repetidas veces y le prometió su amparo en memoria de los buenos servicios de su Padre; en atención y hallándose el exponente abismado en la mayor indigencia con su mujer y dos pequeños hijos, consumido el corto haber dejado por su Padre y sin otro apoyo que el de la piedad de V.M. vuelve a sus Augustos Pies suplicándola se digne acabar su obra, proporcionándole el destino que sea de su soberano agrado, puesto que en otra forma se ve absolutamente expuesto a perecer con su pobre familia”.

El 10 de maig de 1819 envià una altra sol·licitud, aquest cop a Ferran VII, exposant-li “*Que se encuentra abrumado diariamente con el peso de las obligaciones de su casa y familia, exhausto de medios para llenarlas, y sujeto a la mendicidad*”. Exposa com a causa de la seva situació el fet que el seu pare hagués testat segons les lleis catalanes, establint un únic hereu, per la qual cosa “*se tuvo que sujetar a sola la manda, único fruto que pudo conseguir de los quantiosos bienes de su Padre, y como por las mismas leyes quantas rentas quedaron vencidas al fallecimiento de los Padres eran según el testamento para el heredero*”. També li recorda al monarca els serveis prestat pel seu pare, com a metge de l'exèrcit durant

al Guerra Gran, i com a metge de la família reial, quan l'havia cuidat de molt petit⁵⁴ *"de la enfermedad que le puso a las puertas de la muerte"*. Per ordre del 29 de novembre del 1819 se li concedí un ajut, però per una sola vegada, cosa que no resolgué la seva situació econòmica, i els memorials al rei reclamant una col·locació seguien arribant, cada cop redactats amb més dramatisme, fins un darrer de l'any 1836.

Una crònica⁵⁵ publicada l'any 1898 a *El Ampurdanés* ens posa sobre la pista de la família de Pere de Masdevall. L'anònim autor afirma que en un viatge a Madrid, que acaba d'efectuar, havia conegut el net de Pere de Masdevall, de nom Manuel de Masdevall y Romo, que era carter, a l'igual que ho havia estat el seu pare, Manuel de Masdevall y Arenas, i que li va explicar que aquest càrrec el tenia *"gracias a la inagotable bondad de nuestro distinguido figuerense Sr. Rubaudonadeu Corcelles que hace años me procuró el nombramiento de Cartero y el ser destinado a este barrio del Retiro"*. Finalment, doncs, no va ser gràcies a l'ajut reial que els descendents del petit dels fills de Josep de Masdevall sortiren de la misèria, sinó gràcies a Rubaudonadeu, un republicà empordanès.⁵⁶

La filla gran de Josep de Masdevall, Maria Teresa, professà com a monja a les Bernardes del Mercadal de Girona, una comunitat cistercenca, continuadora de la de Cadins, on al segle XVIII hi professaven filles de les classes altes gironines. Per Massons, fou una nova mostra de nepotisme, ja que referint-se a Masdevall afirma:⁵⁷ *"Unos meses después pedía para su hermano Simón el priorato de la villa de Ullá en Gerona y grado de nobleza para que una hija suya pudiese entrar en un convento reservado, por lo visto, a las doncellas de sangre azul"* [Massons, 1994].

Narcís Puigdevall, en la seva monografia sobre la història de la comunitat cistercenca de Cadins, transcriu una interessant escriptura notarial de 27 de febrer de 1789, on llegim:

"Del nostre grat i espontània voluntat, confessem i reconeixem haver rebut per mans de la Noble Senyora Doña Maria Theresa de Masdevall i de Draper Religiosa Professa del present Monestir, un calze amb la seva patena, tot de plata sobredaurada, i en ell gravat el nom del Nostre Catòlic Monarca el Senyor

54. Fa referència a la greu malaltia que patí l'infant Ferran l'any 1788, amb tres anys i mig d'edat, i que feu que la seva mare, la reina Maria Lluïsa, prometés anar a Sevilla a prostrar-se als peus del sepulcre de Ferran III de castellà, *el Sant* [SANCHEZ MONTERO, 2001].

55. *El Ampurdanés*. 16 de gener de 1898.

56. Josep Rubaudonadeu i Corcellés (Figueres 1841 – Madrid 1916) fou el mecenes impulsor de la col·lecció de fotografies de Figueres i la seva comarca fetes per Josep Maria Cañellas i coneguda com *Àlbum Rubaudonadeu*. Vegeu la pàgina web de la Biblioteca Fages de Climent de Figueres <http://www.bibliotecadefigueres.cat/CLocal/CLColDigitalInfo.aspx?OID=1> (Consultada el 23 d'abril de 2021).

57. La referència citada per [MASSONS, 1994] és: Archivo General de Simancas, Gracia y Justicia, Leg. 990.

Avantpassats i Descendants de:
Joan de Masdevall de Gomis i Maria Teresa Oliveras Roy

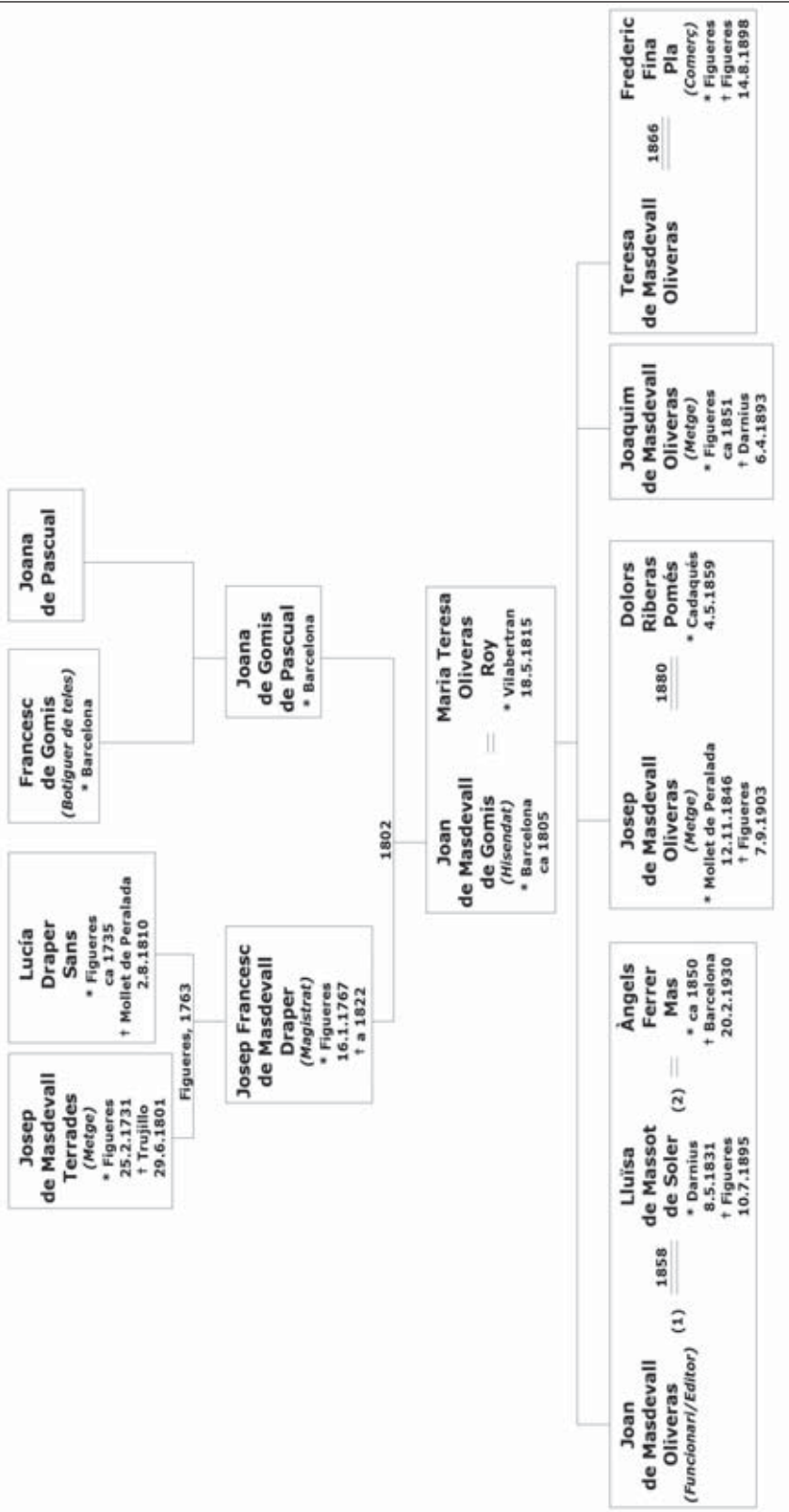


Figura 8. Arbre genealògic de Joan de Masdevall i Maria Teresa Oliveras.

Rei Don Carles Quart (que Déu guardi) amb les seves Reials Armes, que la liberal i pietosa mà de la Reina Nostra Senyora (que Déu guardi) ens ha regalat, posant-lo en mans del Noble Senyor Don Joseph de Masdevall i de Terrades el seu Metge de Cambra per a que el fes arribar a l'esmentada Senyora Na Theresa de Masdevall i aquesta en el seu Reial nom el posés en mans nostres" [Puigdevall, 1992].

El 31 de juliol del 1810, Llúcia Draper, la mare de Maria Teresa, "estant detinguda en lo llit de malaltia corporal de la qual temo morir" dictà davant del rector de Mollet de Peralada un codicil⁵⁸ modificant el seu testament per tal d'incloure-hi la seva filla Maria Teresa: "Es ma voluntat que la predita estimada filla mia D[oñ]a Maria Theresa de Masdevall sia tinguda y reputada com a mes principal en tots los drets, veus y accions mias respecte de mon cunyat predit D[o]n Simon de Masdevall". Malgrat que el testament havia estat atorgat pocs mesos abans, hi havia una raó pel canvi:

"Cosiderant jo que ma querida y estimada filla D[oñ]a Maria Theresa de Masdevall ex Religiosa del Monestir del Mercadal de Gerona, per rahó de las circunstancias del temps ha tingut que retirarse en ma pròpia casa del present poble de Mollet ab les requerides llicencies del Superior Govern y no havent fet de ella menció en lo predit meu testament últim, vull ara y ordeno que li sia compresa del modo y manera baix expressada".

Per les "circumstàncies del temps" es referia a la Guerra del Francès (1808-1814), quan les monges es veieren obligades a abandonar el convent del Mercadal, primer per refugiar-se al monestir de Sant Daniel, i, després, a cases de familiars. De totes maneres, passat el conflicte bèl·lic, Maria Teresa retornà al convent, ja que el seu nom apareix en un document del 9 de setembre del 1814 on figuren relacionades les monges que tenien dret a vot per a la elecció d'abadessa [Puigdevall, 1992].

Finalment, pel que fa referència a la filla petita, Clara Teresa de Masdevall i Draper, apuntem, només, que es casà el 7 de febrer de 1801 amb Francisco Javier de Berindoaga del Valle, regidor perpetu de la vila de Madrid.⁵⁹

Quan Josep de Masdevall va ser conscient de la situació en la qual havien quedat les seves finques després de la Guerra Gran, establí un codicil, amb data de 21 de maig de 1798, en el qual explica "*he visto, y conocido, que los daños que habían recibido por la invasión de los enemigos, habían sido de mucha mayor consideración de lo que yo pensaba, y que aún para reponerlas en dicho estado, necesito gastar en ellas muchos miles de pesos, cuyas reflexiones y otras consideraciones, me obligan a hacer algunas mudanzas en diferentes puntos, que*

58. ADG. Mollet de Peralada. Testaments (1794-1849)

59. Matías FERNÁNDEZ GARCÍA, *Parroquias madrileñas de San Martín y San Pedro del Real. Algunos personajes de su archivo*, Madrid: Caparrós, 2004.

otorgué y dispuse en el citado mi codicilo de veinte y dos de junio del año último". Llavors prengué la decisió següent: "He reflexionado, que en el estado en que está mi casa pudiera hacer mucha mala obra, en privar a mis herederos y descendientes el manejar por si mismos las haciendas de Mollet y Rabós y que las manejase a su gusto mi hermano D. Simón como lo tengo dispuesto en dicho mi codicilo de veinte y dos de junio de mil setecientos noventa y siete, por lo que revoco enteramente esta disposición".

El projecte de creació de la nova població de Sant Lluís dels Reials Lliuraments –en els terrenys prop de l'Hostal Nou, terme de Biure d'Empordà, que eren de la seva propietat– no s'arribà a portar a terme, malgrat ser autoritzat pel monarca. Sí que mantingué, però, les residències⁶⁰ de Figueres i de Mollet de Peralada, que és on anà a residir la seva vídua i on nasqué un dels seus nets.

CONCLUSIONES

Malgrat que Josep de Masdevall fou un metge que va adquirir gran fama i notorietat al segle XVIII, i que arribà a les més altes instàncies del poder com a primer metge de cambra reial, el coneixement del seu entorn familiar i social és molt escàs. L'objectiu d'aquest article ha estat, precisament, aportar noves dades sobre la seva família, radicada bàsicament a l'Empordà, que ajudin a contextualitzar la seva trajectòria vital i professional.

La troballa d'una transcripció de la seva partida de bateig ens ha permès determinar que Josep de Masdevall havia nascut a Figueres el 25 de febrer de 1731, una dada que mancava a totes les seves biografies. D'aquesta manera hem pogut posar un marc cronològic a la seva trajectòria personal i professional: als 20 anys estudiant a la facultat de Medicina de Montpeller, casat als 32 anys amb la figuerenca Llúcia Draper i Sans, establert a Madrid en ser nomenat metge de cambra reial als 54 anys i mort a Trujillo (Càceres) durant un viatge de la família reial, amb 70 anys.

La identificació i estudi dels familiars de Josep de Masdevall –pares, esposa, sogres, cunyats, fills i gendres– ens ha permès esbossar una complexa xarxa de relacions familiars, moltes d'elles en el món de la medicina i la farmàcia, dins l'elit filipista de la Figueres de la segona meitat del segle XVIII. Uns detalls significatius que ens ajuden a entendre millor el seu ascens social dins l'Espanya dels Borbons, de fill d'un manyà figuerenc a noble del Principat per concessió del rei Carles III.

60. L'any 1787 Josep de Masdevall havia sol·licitat permís per tenir oratori privat a les seves residències tant de Figueres com de Mollet de Peralada. ADG. Lletres i Protocols. U-286 fol. 125v.

SIGLES DELS ARXIU REFERENCIATS

- ACA Arxiu de la Corona d'Aragó. Barcelona
ACAE Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà. Figueres.
ADG Arxiu Diocesà de Girona.
AHG Arxiu Històric de Girona.
AHN Archivo Histórico Nacional. Madrid.
APR Archivo Palacio Real. Madrid.
BMHL Biblioteca Médica Hispano-Lusitana (colección Sanchez Quintanar). Biblioteca Historicomèdica "Vicent Peset Llorca". Universitat de Valencia.

BIBLIOGRAFIA

- BAIG I ALEU, Marià, "Biure d'Empordà, Josep de Masdevall i Sant Lluís dels Reials Lliuraments", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 23 (1990), p. 77-118.
- CERVERA I FLOTATS, Benet, "El conjunt arquitectònic de Santa Maria de Vilabertran", *Santa Maria de Vilabertran, 900 anys*, Institut d'Estudis Empordanesos, Monografies Empordaneses, 7, (2002), p. 61-91.
- LLORENS Y MASDEVALL, Francisco, *Formulae Medicae*, Barcelona: Typographia Francisci Surià et Burgada, 1795.
- MASDEVALL, Joseph, *Relación de las epidemias de calenturas pútridas y malignas, que en estos últimos años se han padecido en el Principado de Cataluña; y principalmente de la que se descubrió el año pasado de 1783 en la Ciudad de Lérida, Llano de Urgél y otros muchos Corregimientos y Partidos, con el método feliz, pronto y seguro de curar semejantes enfermedades*. Madrid: En la Imprenta Real, 1786.
- MASSONS, José Maria, *Historia de la sanidad militar española*, Barcelona: Ediciones Pomares-Corredor, 1994.
- PÉREZ SAMPER, María Ángeles, "La Real Audiencia de Catalunya durante la guerra de la Independencia", *Pedralbes*, 2 (1982), p. 177-210.
- PUIGDEVALL I DIUMÉ, Narcís, *Història de la comunitat cistercenca de Cadins (1169-1992)*, Dipuració de Girona, 1992.
- RIERA PALMERO, Juan, *José Masdevall y la medicina española ilustrada*, Valladolid: Ediciones del Seminario de Historia de la Medicina, 1980.
- RIERA PALMERO, Juan, *Epidemias de calenturas pútridas y malignas (1764-1783) Edición facsímil de la obra de José Masdevall*, Valladolid: Ediciones del Seminario de Historia de la Medicina, 1996.
- SÁNCHEZ DIAZ, Ana Maria, "El Viaje Literario a las Iglesias de España: una empresa ilustrada de los hermanos Villanueva en la primera mitad del siglo XIX", *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Contemporánea*, 5 (1986), p. 47-66.
- SÁNCHEZ MONTERO, Rafael, *Fernando VII*, Madrid: Arlanza Ediciones, 2001.
- SASTRE Y PUIG, Juan, *Reflexiones instructivo-apologéticas, sobre el eficaz y seguro método de curar las Calenturas pútridas y malignas inventado por el Dr. D. Josef de Masdevall Médico de Cámara con ejercicio de S.M. Católica*, Cervera: En la Imprenta de la Real y Pontificia Universidad, 1787.
- SERNA COBA, Erika, "Uns atestats mèdics del Dr. Josep Masdevall (1769)", *La Sibil·la. La Revista de Fortià*, 1 de juliol de 2012, p. 14-15.
- VILLANUEVA, Jaime, *Viage literario a las Iglesias de España*, Tomo XV, Madrid: Imprenta de la Real Academia de la Historia, 1851.